

**Պարինե Ավանեսյան**  
**բ.գ.թ., ակ. Ս. Աբրահամյանի անվան հայոց լեզվի ամբիոնի դոցենտ**  
**E-mail: avanesyan-karine @ rambler.ru**

**ԳՐԱԲԱՐԻ Ի(Յ) ՆԱԽԱՂԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՂԻՇԵՐ «ՎԱՍՆ ՎԱՐԴԱՆԱՅ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ» ԱՇԽԱՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ**

«Վասն Վարդանայ...» աշխատության մեջ ի(յ) նախադրի գործածության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ այն, կապակցվելով տրական, հայցական, բացառական հոլովների հետ, աչքի է ընկնում խնդրային ու պարագայական ամենատարբեր քերականական իմաստներ ձևավորելու օժտվածությամբ: Քննարկվող նախադիրը համեմատաբար հաճախ հանդես է գալիս տրական հոլովի հետ՝ ձևավորելով բացառական հոլովի և հոգնակի ներգոյականի իմաստ: «Վասն Վարդանայ...» աշխատության մեջ ի(յ) նախադրի ձևավորած քերականական իմաստները համապատասխանում են ժամանակակից հայերենի **համար, դեպի, նպատակով, նկատմամբ, տակ, ժամանակ, հանդեպ, հետ, մեջ, որպես, միջոցով, ընթացքում, մասին, միջև, պատճառով** և այլ կապերի ու կապական բառերի իմաստներին:

Բանալի բառեր. ի(յ) նախադիր, նախադրություն, տրական, հայցական, բացառական, գործիական հոլովներ, ներգոյական հոլովի իմաստ, քերականական իմաստներ, նպատակի, պատճառի, ժամանակի պարագաներ, ուղիղ խնդիր, կապեր, կապական բառեր:

**К.А.Аванесян,**  
**к.ф. н., доцент кафедры армянского языка им. ак. С. Абрамяна**  
**E-mail: avanesyan-karine @ rambler.ru**

**ПРЕДЛОГ Ի(Ј) В ПРОИЗВЕДЕНИИ ЕГИՇԷ «Վասն Վարդանայ...»**

Изучение предлога ի(յ) грабара в првизведении «Վասն Վարդանայ...» Егисше показывает, что ему свойственно в сочетании с дательным, винительным и предложным падежами выражать разнообразные грамматические значения дополнения и обстоятельства. Чаще всего предлог ի(յ) выступает в сочетании с дательным падежом. Некоторые грамматические значения предлога ի(յ) выражаются в сочетании с предлогами грабара **սը** и **մինչև** . В произведении «Վասն Վարդանայ...» предлог ի(յ) по своему значению соответствует следующим предлогам и союзным связкам современного армянского языка: **для, к, с, про, под, с целью, во времени, в, как, до, по причине** и т. д.

Ключевые слова: предлог ի(յ), предлоги, союзные связки, дательный, винительный, предложный, творительный падежи, грамматические значения, прямое дополнение, значения цели, причины, времени.

**Н.К. Avanesyan, PhD, Assistant professor**  
**Chair of Armenian Language after the name of the Academician S. Abrahamyan**

**THE USE OF PREPOSITION I(J) IN EGHISHE'S " VASN VARDANAJ..."**

The study of the preposition i(j) in Eghishe's "Vasn Vardanaaj..." has shown that the preposition combines with the Dative, Accusative and Ablative cases to shape grammatical meanings of object and adverbial modifier. The preposition under discussion very often combines with the Dative case, forming Ablative Case and Plural meaning of the Locative Case. The grammatical meanings of preposition i(j) in " Vasn Vardanaaj..." correspond to the meanings of Modern Armenian prepositions and prepositional phrases to, for the purpose, towards, under, during, between, becaus, etc..

Գրաբարի նախդիրները և նախադրությունները, չնայած հայ քերականական մտքի ձևավորման սկզբից դիտվել են որպես առանձին խոսքի մաս, նախադասության մեջ ինքնուրույն կիրառություն չեն ունեցել: Դրանք սպասարկու բառեր են հոլովման համակարգում: Գրաբարի վեց հոլովաձևերով հնարավոր չէ արտահայտել առարկաների, առարկաների ու գործողությունների միջև եղած բազմազան ու բազմաթիվ հարաբերությունները: Պակասը լրացվում է նախդիրների ու նախադրությունների միջոցով, որոնք, հանդես գալով տարբեր հոլովաձևերի հետ, կամ քերականական նոր իմաստ են հաղորդում, կամ առավել հստակեցնում, պատկերավոր են դարձնում տվյալ հոլովի արտահայտած իմաստը:

Գրաբարի ի(յ) նախդիրը հոլովման համակարգը սպասարկում է երկու դերով՝ հոլովակերտմամբ (նրա միջոցով ձևավորվում է բացառական հոլովը, դրսևորվում է ներգոյական հոլովի արտահայտած իմաստը) և հոլովառությամբ: Ահա թե ինչու այն գործածության մեծ հաճախականություն ունի գրաբարյան տեքստերում:

Ըստ Հր. Աճառյանի՝ ի(յ) նախդիրը բնիկ հայերեն բառ է՝ ծագած նախահինք լեզվի in կամ en ձևից, վերջածանց n-ի անկումով<sup>1</sup>: Պարզ է, որ այն որպես նախդիր կորցրել է իր բառական անկախությունը, իմաստավորվում է միայն, երբ գործածվում է տարբեր հոլովածուների հետ:

Ինչպես հայտնի է, ի(յ) նախդիրը հանդես է գալիս տրական, հայցական և բացառական հոլովների հետ: Տրական հոլովի հետ գործածվում է միայն եզակի թվում: Հոգնակի տրականի հետ ձևավորում է բացառական հոլով: Այս դեպքում այն ունի բացառական հոլովի իմաստ, ինչպես՝ ... որպես եւ ասացին իսկ ոմանք **ի** քաջ **պատմագրացն** (պատմագիրներից, էջ 8): Զմի ոմն **ի** հաւատարիմ **ծառայից** իւրոց ի գործ առաքէր յերկիրն Հայոց՝ որում անունն էր Դենշապուհ (ծառաներից) ...

Ի(յ) նախդիրը տրական հոլովի հետ ունի գործածության մեծ հաճախականություն, քանի որ **ի(յ) նախդիր + եզակի տրական** կառույցով արտահայտվում է եզակի ներգոյականի իմաստ: Օրինակ՝ ... այլ դու, ո՛վ մեծդ **ի գիտութեանն** (գիտության մեջ), առ ի՞նչ արդէք հրամայեսցես, քան եթէ հրամայիցիս լաւագունացն (էջ 8): Եւ առք պարսիկք, որք փախուցեալ էին վասն քրիստոնէութեան եւ էին **ի քաղաքի** (քաղաքում) կայսեր, կալաւ եւ ետ ձեռս նորա (էջ 14): Քազի էին իսկ այնպիսինք բնակեալ ի կեանս իւրեանց իբրեւ **ի** թանձրամած **խաւարի** (խավարում), եւ ոգիքն արգելեալք **ի մարմնի** (մարմնի մեջ) իբրեւ զկենդանի **ի գերեզմանի** (գերեզմանում) ... (էջ 16):

Բացառական հոլով, ներգոյականի իմաստ ձևավորելուց բացի ի(յ) նախդիրը տրական հոլովի հետ արտահայտում է նաև շարահյուսական տարբեր իմաստներ, որոնք լայն կիրառություն են գտել Եղիշեի աշխատության մեջ: Դրանք են՝

ա/ **վրա** իմաստը, ինչպես՝ ... ապա եթէ բան թագաւորին նկարի **ի նմա** (նրա վրա) ... (էջ 62): Եթէ սովին հաւատովք թողուս, ոչ **յերկրի** (երկրի վրա), այլ տէր փոխանակեմք ընդ քեզ ... (էջ 80): ... այլ գտեղի առեալ անդրէն **ի բարձրութեանն** (բարձրության վրա) հաստատեսցուք (էջ 222): Եւ քանզի կասկած ունէր տակալին ի նոցուն **ի դահձացն** (դահիճների վրա) ... (էջ 364): ... եւ այնու կամի գամենայն չարութիւն իւր **ի մեզ** (մեզ վրա) հեղուլ (էջ 176):

բ/ **Ժամանակի** իմաստ, ինչպես՝ ... Եւս կանայք փշտիպանացն **յաւուր կիրակէի** (կիրակի օրը) անցուցանել զճրագունս եկեղեցոյն եւ պատառել զհանդերձս հաւատաւոր կանանցն (էջ 130): ... որ **ի տղայութեան** (մանկության ժամանակ) փախուցեալ ի հայրասպան մարդախողտող հօրեղբարցն իւրոց ... (էջ 144): ... որպէս **ի տերունեան մեծի սուրբ գատկին** (ինչպես տերունական մեծ սուրբ գատկին, էջ 230): ... ծածուկ կոչէր **ի գիշերի** (գիշերը, էջ 308): Ոչ ինչ էթող չարիս՝ գոր ոչ գործեաց ի կեանս իւր, եւ ոչ ինչ մնաց ի մեծամեծ չարեաց՝ որ ոչ անձին ընդ նա **ի մահուան** (մահվան ժամանակ) նորա (էջ 282):

գ/ **նպատակի** իմաստ, ինչպես՝ ... զի **ի ձմերոց** (ձմեռելու համար) ի Հայս եկեսցեն (էջ 126): Բսկ որք եկեալ էին **յաւարի առնուլ** (կողոպտելու համար) գտուրք գանձս եկեղեցոյն (էջ 134): Կափուցէք զաչս յընթերցուածոց (չկարդալու համար), եւ խցէք զականջս **ի յսելոյ** (չլսելու համար) ... (էջ 108):

դ/ **պատճառի** իմաստ, ինչպես՝ Ձեռք մեր փապարեալ են **ի կացնի** (կացին գործածելով), եւ ողունք մեր տեռեալ են **ի փայտակրի** (փայտ կրելուց, էջ 354) ...:

ե/ «Վասն Վարդանայ ...»-ում հազվադեպ կիրառություն ունի նաև **ի + տրական** կառույցի **փոխարեն** իմաստը, ինչպես՝ ... որպէս զի բագում մարդիկ իսկ չոգան **ի տուծի** (տուծի փոխարեն) (էջ 208):

Այսպիսով՝ Եղիշեի աշխատության մեջ **ի (յ) + տրական հոլով** կառույցում ի նախդիրն արտահայտում է ժամանակակից հայերենի **մեջ, վրա, փոխարեն, համար, ժամանակ, պատճառով** կապերի իմաստները:

Հայցական հոլովի հետ ի(յ) նախդիրն առավել շատ է գործածվում՝ դրսևորելով բազմազան նշանակություններ.

1/ Բոլոր հոլովվող բառերի հոգնակի թվի հետ արտահայտում է ներգոյական հոլովի իմաստ: Օրինակ՝ ... յոյժ հարեալ խոցեցան **ի խորհուրդս** (մտքերում) իւրեանց (էջ 22): ... եւ անարգս եւ վատթարս **յաչս** (աչքերում) ամենեցուն զնոսս ցուցանէին (էջ 42): ... որ բնակեալ էին **ի վանորայս** (վանքերում, էջ 44): Այդի եւ **ի մարդիկ** (մարդկանց մեջ) երեւի (էջ 62):

Հատուկ անունների, **ա** և **ա** վերջադրական հոլովումների պատկանող բառերի եզակի ներգոյականի իմաստը ևս արտահայտվում է **ի(յ)** նախդիրի և հայցական հոլովի միջոցով: Օրինակ՝ Անուանք եպիսկոպոսացն, որք ժողովեցան **յԱյրարատեան գաւառն** (Արարատյան գավառում) եւ արարին նամակին պատասխանի (էջ 54): ... միահամուռ ժողովեալք ի թագաւորանիստ տեղին **յԱրտաշատ** (Արտաշատում, էջ 56): ... մկրտեցաւ ի Յովհաննէ ի յամլորդոյն **ի Յորդանան գետ** (Յորդանան գետում, էջ 80): ... եւ զմեռեալս **ի հող** (հողում) թաղելով զերկիր ապականէք (էջ 92):

2/ **Ի(յ)** նախդրով հայցականը ցույց է տալիս այն տեղը, առարկան, դեպի ուր կամ դեպի որն ուղղված է գործողությունը, և ձևավորում է ուղևորման հայցականը, ինչպես՝ ... ընդէ՞ր յուղարկեցայք ընդ նոսս **ի նոյն խաւար** (դեպի նույն խավարը, էջ 110): ... ազատեալք ի ծառայութենէ՝ չարաչար մտէք **յանագատելի ծառայութիւնն** (Ծառայությունից ազատված էիք, չարաչար կերպով մտաք անագատելի ծառայության տակ, էջ 112): ... եւ անկան առանց հարցանելոյ **ի վանս սպարապետին** (սպարապետի կայանը, էջ 130): Կրկնէր եւ երեքընէր զանսուտ երդումն առաջի բազմութեանն **ի սուրբ աւետարանն** (ավետարանի վրա, էջ 132): ... քան յանձն իւր՝ առաւել **ի նա** (նրա վրա) էր յուսացեալ (էջ 194): ... եւ անդէն **յամուրսն արկանէին** (զցեցին ամրոցները, էջ 256): Դարձեալ եւ որք էին ի լերինս Խաղտեաց, իբրեւ տեսին եթէ յանդգնաբար զօրքն Պարսից կաց յաներկեղս իջանն **յամուրս աշխարհին Հայոց** (Հայոց աշխարհի ամրոցների վրա), յարձակեցան եւ նոքա մեծաւ զօրութեամբ **ի ձորագաւառն Տայոց** (Տայքի ձորագավառի վրա, էջ 256): ... **ի նա** (նրա վրա) ձգիցին կարծիք (էջ 356):

3/ **Ի(յ) + հայցական հոլով** կառույցով արտահայտվում է նպատակի իմաստ, ինչպես՝ ... իսկ արդ դուք պարարիցէք զմարմինս ձեր նմա **ի կերակուր** (կերակրելու համար, էջ 110): Քանզի վասն միոյ կորուսելոյ ոչխարին

<sup>1</sup> Աճառյան Հր., Հայերեն արմատական բառարան, հ. Բ Ե-Կ, Եր., 1973թ., էջ 256:

եկն **ի խնդիր** (փնտրելու, էն 312): ... եւ սուրբ խնդրուածովք իջուցին զհրեշտակս **ի փրկութիւն** (փրկութեան համար, էջ 406):

4/ Ժամանակի իմաստ, ինչպէս՝ «**Ի կոչին** (պատերազմի ժամանակ) ընդէ՞ր ոչ եկիք պատրաստութեամբ» (էջ 258): ... քան զվերոյն վաթարագոյն եւս են **ի գայրանային** (գայրացած ժամանակ) իրեանց (էջ 278): ... **ի կատարել** աղօթիցն (աղօթքն վերջացնելուց հետո) զուարթագին գոհանալով՝ սակաւիկ մի հանգչէին ի գետնախշտի յանկողինս (էջ 290): ... **ի ծագել լուսոյն** (լուսը բացվելու ժամանակ) իբրեւ զբազմօրեայ հիւանդ յարուցեալ երթայր ի վասն իւր ... (էջ 294): ... **ահա ի սուրբ մահն իրեանց** (իրենց սուրբ մահվան ժամանակ) կամին՝ զի եւ ես մասն ընկալայց ընդ երանելիսն (էջ 312):

5/ Ուղիղ խնդրի իմաստ, ինչպէս՝ ... կեանք իւրանց **ի մահ համարեալ** էին (իրենց կյանքը մահ էին համարում, էջ 136): ... եւ զարարչական գործութիւնն շարժեցաք ի վերայ մեր **ի ցասումն** բարկութեան (և գրգռեցինք արարչական գործութեան բարկութիւնը մեզ վրա, էջ 214): ... եւ հաղորդեցան ամենեքեան **ի կերակորն** զուարթութեամբ (բոլորը ուրախ-զվարթ ճաշակեցին կերակուրը, էջ 308):

6/ Մակալ դէպքերում՝ **վերաբերմամբ, նկատմամբ** իմաստ, ինչպէս՝ Եւ են նոքա դարանք սատանայի, զի նոքօք իսկ կատարէ զդառնութիւն կամացն իւրոց. որպէս երեւի իսկ **ի դոյն յայդ Վասակ** (Նրանք սատանայի դարաններ են, որովհետև հենց նրանց միջոցով է կատարում իր դաժան կամքը, ինչպէս որ երևում է հենց այդ վասակի վերաբերմամբ, էջ 272):

7/ Որոշ դէպքերում **ի(յ)** նախդիրը հայացական հոլովի հետ արտահայտում է առարկայի՝ ինչ-որ մի բանի փոխարկվելը: Օրինակ՝ Եւ ի բազմութենէ դիականցն անկելոց՝ յստակ ջուրք գետոյն **յարին զառնային** (Եվ ընկած դիակների բազմությունից գետի հստակ ջրերը արյուն դարձան, էջ 154): Խոնարհեցաւ ի բարձր հպարտութենէն, եւ զվայրենացեալ սիրտն դարձոյց **ի մարդկային բնութիւն** (մարդկային բնության փոխարկեց, էջ 164): ... եւ զէն Աստուած, որ **ի մարդ կերպարանացաւ**, չպաշտեն (և չեն պաշտում Է Աստծուն, որ մարդու կերպարանք առավ, էջ 226):

8/ Շարունակականություն՝ ժամանակի և տարածության առումով, ինչպէս՝ ... որ **յամենայն ժամ եւ յամենայն օր** գեր ի վերոյ ծագեալ երեւի ամենեցուն (որ ամեն ժամ և ամեն օր շատ ավելի պայծառ ծագելով՝ երևում է բոլորին, էջ 222): ... որ կանգնեալ էր

**յերկրէ ի յերկինս** (որ դրված էր երկրից մինչև երկինք, էջ 302):

9/ **Ի(յ) + հայցական հոլով** կառույցով արտահայտվում է նաև տարբեր հոլովների իմաստներ.

ա/ տրական. օրինակ՝ ... գրել եւ ցուցանել **յարքունիս** (արքունիքին) զմիաբանութիւն բռնութեանս ... (էջ 122): ... եւ խառնէին **ի գօրս** (գորքին) նոցա... (էջ 156): ... եւ դոքօք զստամբակսն ածցես **ի հաւանութիւն** (հավանության կրեբես, էջ 168): ... գրեաց եւ եցոյց վասն նոցա **յարքունիս** (արքունիքին, էջ 192): ... դարձան **ի հրաման** թագաւորին (հնազանդվելիս թագավորի հրամանին, էջ, 212): ... անձամբ տուեալ զանձինս **ի փորձութիւն** (անձամբ իրենց անձը փորձության էին տվել, էջ 274): ... **ի ճաշատեղս** նոցա հայեցան (նրանց ճաշատեղերին նայեցին, էջ 408):

բ/ գործիական. օրինակ՝ ... ընկալաւ զչարչարանս մերոյ մեղաց **ի յիւր մարմինն** (իր մարմնով կրեց մեր մեղքերի չարչարանքը, էջ 174): ... որ **յոգի եւ ի մարմին** առ հասարակ դիակնանայ (հոգով և մարմնով, էջ 180): Կարգեր կազմեր զգօրսն ամենայն, եւ տարածանէր երկայնէր զճակատն **յերկայնութիւն զաշտին** մեծի (մեծ դաշտի երկարութեամբ, էջ 232): **Ի յուր համբաւոյ նորա** իմաստնացան տգետք (Նրա համբավը լսելով, էջ 386):

Այսպիսով՝ **ի(յ) + հայցական հոլով** կառույցում նախդիրն արտահայտում է ժամանակակից հայերենի **մեջ, դէպի, տակ, ներքո, վրա, համար, հետ, վերաբերմամբ, նկատմամբ, մինչև** և այլ կապերի իմաստները:

Հայցական հոլովի հետ **ի(յ)** նախդիրը հանդես է գալիս նաև **մինչև** նախադրության և **առ** նախդրի հետ միասին: Դրանցից յուրաքանչյուրը յուրովի է սպասարկում հայցական հոլովին: **Մինչև** և **ի(յ) + հայցական հոլով** կառույցում **մինչև** նախադրության միջոցով ընդգծվում է հոլովված բառի արտահայտած ժամանակի կամ տարածության իմաստին չհասած նշանակետը, իսկ **ի(յ)** նախդրի միջոցով ցույց է տրվում այն առարկան, դէպի ուր կամ որին ուղղված է ենթակայի գործողությունը: Օրինակ՝ Որ իբրեւ զհանդերձ կարծէր ունել մեզ զքրիստոնէութիւնն, արդ իբրեւ զգոյն ի մարմնոյ չկարէ շրջել, թերես եւ ոչ այլ կարսցէ **մինչեւ ի կատարած** (մինչև վերջը, էն 208): Արդ **մինչեւ ի գալուստն** երկրորդ (մինչև երկրորդ գալուստը)՝ նոյն նահատակութիւն կատարի չարչարանօք (էջ 228): ... եւ շրջան առեալ կոտորեր **մինչեւ ի նոյն տեղի** (մինչև նույն տեղը, էջ 236): Եւ այնպէս յերկարեցաւ **մինչեւ յերկրտասաներորդ ամն** (մինչև տասներկուերորդ տարին, էջ 378):

**Առ + ի(յ) + հայցական հոլով** կառույցում երկու նախդիրների միջոցով ընդգծվում է միննույն քերականական հարաբերությունը: Օրինակ՝ Ապաքէն նոյն Տէր ի սկզբանէ եւ մինչեւ ցայսօր եւ **առ յայսպ** (հետո էլ), եւ յաւիտենից յաւիտենաս, եւ անդր քան զամենայն յաւիտենաս (էջ 220): ... եւ երեցուցանէր զթողութիւն ապստամբութեանն **առ ի շինութիւն եկեղեցոյ** (եկեղեցիները շինելու) շնորհել անդրէն ... (էջ 244): Գրեցաւ յիշատակարանս այս վասն նորա, **առ ի կշտամբումն** (կշտամբելու համար) յանդիմանութեան մեղաց նորա ... (էջ 282):

Ինչպէս ցույց է տալիս ուսումնասիրությունը, «Վասն Վարդանայ...» աշխատության մեջ **ի(յ)** նախդրի միջոցով արտահայտվում է ժամանակակից հայերենի **համար, հանուն, դէպի, նպատակով, վերաբերմամբ, նկատմամբ, տակ, ներքո, ժամանակ, հարևայ, հետ, մեջ, որպես, իբրև, միջոցով, ընթացքում, մասին, կողմը, մինչև, պատճառով** և այլ կապերի ու կապական բառերի իմաստներ:

**ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

1. Աբեղյան Մ., Հայոց լեզվի տեսություն, Երկեր, Զ հ., Եր., Հայկ. ՄՍՀ ԳԱ հրատ., 1974., 848 էջ:

2. Արրահամյան Ա. Ա., Գրաբարի ձևաբանությունը, Չորրորդ հրատ., «Լույս» հրատարակչ., Եր., 1976., 560 էջ:
3. Աճառյան Հր., Հայերեն արևմտաարևելյան բառարան, հ. Բ Ե-Կ, Եր., 1973., 688 էջ:
4. Եղիշե, Վասն Վարդանայ և Հայոց պատերազմին, Եր. համալս. հրատ., 1989., 448 էջ:
5. Խաչատրյան Լ. Մ., Թուսուկյան Գ. Բ., Գրաբարի դասագիրք, Եր., 2004., 380 էջ:
6. Մանուկյան Գ. Մ., Գրաբարի նախնիները և նրանց գործածությունը հայ պատմագրական երկերում (V-XI դարեր), Եր., 2002., 166 էջ:
7. Նոր բառգիրք հայկազեան լեզուի, Հատոր առաջին Ա- Կ, Եր., 1979., 1142 էջ:  
ՀՏԴ 809.198.1

Հայոց լեզու

**Օֆելյա Բաբայան**

**բ.գ.թ., պրոֆեսոր, ակ.Ս. Արրահամյանի անվան հայոց լեզվի ամբիոնի էլ. հասցե՝ o.e.babayan@mail.ru**

**ԱՐԵՎԱՏԱՆԻ ԵՆԻՆԻ ԵՎ ԱՐԵՎԱՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐՈՒՄ**

*Պատմական ամեն մի ժամանակաշրջան առաջ է քաշում նոր խնդիրներ, նոր մոտեցումներ նրանց տեսական ու գործնական լուծման համար: Արդի հայերենի երկու տարբերակների փոխհարաբերությունների, նրանց փոխազդեցությունների հարցերը դարձել են համազգային նշանակություն ունեցող հարցեր թե՛ քաղաքական, թե՛ լեզվական առումով: Կարևորվում է արևելահայերենի ու արևմտահայերենի լեզվական որոշ հարցերի համադրական ուսուցումը հանրակրթական դպրոցում: Յուրաքանչյուր գրագետ հայ պարտավոր է իմանալ արևելահայերենն ու արևմտահայերենը:*

*Բանալի բառեր՝ նոր գրական հայերեն, արևմտահայերեն, արևելահայերեն, լեզվի տարբերակների մերձեցում, խոսակցական լեզու, գերիշխող լեզու, փոստալեզու լեզու, սիյոնիզմ, համազգային, համադրական ուսուցում:*

**Офелия Бабамян,**

**к.ф.н., профессор, кафедра армянского языка им. академика С. Абрамяна**

**ЗАПАДНОАРМЯНСКИЙ: СТАРЫЕ И НОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ**

*Каждая историческая эпоха выдвигает новые проблемы, новые подходы для их теоретического и практического решения. Вопросы взаимоотношения двух вариантов армянского языка, их взаимодействие стали вопросом общенационального значения как в политическом, так и в языковом плане. Становится важным сопоставительное изучение некоторых вопросов восточноармянского и западноармянского в общеобразовательной школе. Каждый образованный армянин должен владеть двумя вариантами современного армянского языка.*

**Ключевые слова:** *новоармянский, западноармянский, восточноармянский, сближение вариантов языка, разговорный язык, язык доминант, язык подвергнутый опасности, диаспора, общенациональный, сопоставительное обучение.*

**Ofelya Babayan,**

**Ph.D., Professor, Chair of Armenian Language after Academician S. Abrahamyan**

**WESTERN ARMENIAN: OLD AND NEW PROBLEMS**

*Each historical era puts forward new challenges, new approaches to their theoretical and practical solutions. The question of the relation between the two variants of the Armenian language and their interaction have become a matter of nationwide importance both politically and linguistically. It becomes essential to make a comparative study of some issues of Eastern Armenian and Western Armenian in the comprehensive school. Every educated Armenian must master two variants of modern Armenian language.*

**Key words:** *New Armenian, Western Armenian, Eastern Armenian, convergence of language variants, colloquial language, dominant language, endangered language, diaspora, nationwide, comparative study.*

Հայոց լեզվի զարգացման պատմությունն անխզելիորեն կապված է հայ ժողովրդի պատմության հետ: Պատմական ամեն մի ժամանակաշրջան առաջ է քաշում նոր խնդիրներ, հարցեր, նաև նոր մոտեցումներ նրանց տեսական ու գործնական լուծման համար:

Հայտնի է, որ նոր գրական հայերենը՝ աշխարհաբարը, չի կարողանում հանդես գալ որոշակի միասնությամբ, այլ գոյություն ունի արևելահայ ու արևմտահայ տարբերակներով: Բնչպես նշում է ակադեմիկոս Գ. Ջահուկյանը այդ տարբերակներն անվանող եզրույթների մասին, լեզվի պատմական, գրական, անհատական և այլ տարատեսակների համար հատուկ տերմինների բացակայության հետևանքով աշխարհաբարի գրական արտահայտության այդ երկու տարբերակները կոչվում են «արևմտահայ և արևելահայ լեզուներ»>: Ըստ նրա՝ այս անվանումներն անհաջող են երկու նկատառումով. ա) չի շեշտվում նրանց գրական լեզուներ լինելը, որ հիմք է տալիս այն սխալ եզրակացության համար, թե հայությունն ունի երկու լեզու, ուստի և ներկայացնում է երկու տարբեր ազգերի ամբողջություն, բ) նկատի չի առնվում «լեզու» բառի գործածության պայմանական բնույթը սովյալ դեպքում, որովհետև դրանք հայության երկու հատվածների համար էլ հասկանալի են, հայության տարբեր խավերը չունեն դրանց առանձին լեզու լինելու ըմբռնումը և դրանք հավասարապես կոչում են աշխարհաբար: Նա նպատակահարմար է համարում դրանք կոչել արևելահայ և արևմտահայ գրական լեզուներ կամ նոր գրական լեզվի (գրական աշխարհաբարի) արևելահայ և արևմտահայ տարբերակներ:<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Տե՛ս Ջահուկյան Գ., Հայոց լեզվի զարգացման փուլերը, 1964, էջ 63-64: